

Domácí násilí a alkohol

Nešpor K., Csémy L.

Existují souvislosti mezi pitím alkoholu a sexuálně deviantním chováním, mezi alkoholem a násilím sportovních fanoušků i mezi alkoholem a další násilnou kriminalitou. V tomto sdělení se zaměříme na vliv alkoholu na domácí násilí. Jedná se o téma u nás často diskutované a aktuální už s ohledem na chystané legislativní změny.

Vliv požití alkoholu před incidentem domácího násilí na jeho závažnost

Velmi užitečná je z tohoto hlediska práce americké autorky [5]. Její tým zjistil, že u těch párů byly násilné incidenty pod vlivem alkoholu závažnější a nebezpečnější než násilné incidenty, před nimiž nebyl požit alkohol. Z toho vyplývá, že pití alkoholu a domácí násilí nelze chápat jako důsledek společných rizikových faktorů (např. osobnostních), ale že se alkohol uplatňuje nezávisle.

Vliv spotřeby alkoholu a závislosti na četnost domácího násilí

Muži pijící větší množství alkoholu nebo na alkoholu závislí se častěji dopouštějí domácího násilí v porovnání s těmi, kdo pijí méně alkoholu, (přehled viz Marshal [3]). To, že se domácí násilí častěji vyskytuje u těch, kdo pijí více alkoholu, platí i pro ženy, ať ve vztazích heterosexuálních [4] nebo lesbických [1]. Alkohol a jiné návykové látky jsou rizikovým faktorem i ve vztahu domácího násilí vůči dětem [6].

Alkohol u obětí domácího násilí

Požití alkoholu před incidentem domácího násilí i dlouhodobé problémy s alkoholem se častěji zjišťují i u obětí domácího násilí. Přehled viz Marshal [3], ale i čínský tým Guo a spol. [2].

To může mít více příčin, které se navzájem nevylučují:

- Závislost na alkoholu se může rychleji rozvíjet u osoby dlouhodobě traumatizované domácím násilím.

- Požití alkoholu snižuje schopnost oběti přede-

jít útoku a bránit se např. tím, že přivolá pomoc.

- Intoxikace alkoholem také sama o osobě nebo v kombinaci s dalším jednáním může incident vyprovokovat nebo posloužit jako záminka.

SITUACE V ČESKÉ REPUBLICE

Výše citované práce se týkaly především americké populace. Spotřeba alkoholu na jednoho obyvatele v České republice je podstatně vyšší než v USA a lze tedy předpokládat i vyšší podíl alkoholu na domácím násilí. To potvrzují i údaje z nedávné epidemiologické studie (jedná se o dosud nepublikovaná data, jejich hlubší analýza bude předmětem samostatného sdělení). Zjistilo se, že u zkoumaného vzorku české populace došlo nejčastěji k domácímu násilí za situace, kdy předtím oba nebo alespoň jeden z aktérů pil alkohol. Přítomnost alkoholu byla udávána u dvou třetin všech případů násilného chování. V jedné třetině případů bylo ovlivnění alkoholem popíráno.

Co z toho vyplývá prakticky

- Ti, kdo jsou oběťmi domácího násilí i jeho pachateli, by se měli vyhýbat alkoholu, a to zejména v situacích hrozícího konfliktu. Jestliže toho nejsou schopni sami, měli by vyhledat specializovanou protialkoholní léčbu.

- Lékaři, psychologové a další pracovníci pomáhajících profesí by měli umět dobře rozpoznávat problémy působené alkoholem a účinně intervenovat (např. formou krátké intervence nebo pacienta předat k souběžné léčbě pro alkoholový problém).

- Jestliže pachatel opakovaného domácího násilí odmítá zdůvodněná doporučení se protialkoholně léčit, měl by takové léčení (nejčastěji ambulantní formou) nařídit soud.

- Z celospolečenského hlediska je třeba snížit vysokou spotřebu alkoholu za pomoci účinných opatření, jako jsou vyšší zdanění alkoholu, regulace jeho reklamy a širší informovanost o nebezpečích i lepších alternativách.

LITERATURA

---

1. Fortunata, B., Kohn, C. S.: Demographic, psychosocial, and personality characteristics of lesbian batterers. *Violence Vict.*, 18, 2003, pp. 557–568.

2. Guo, S. F., Wu, J. L., Qu, C. Y., Yan, R. Y.: Domestic abuse on women in China before, during, and after pregnancy. *Chin Med. J.*, 117, 2004, pp. 331–336.

3. **Marshal, M. P.:** For better or for worse? The effects of alcohol use on marital functioning. *Clin. Psychol. Rev.*, 23, 2003, pp. 959–997.
4. **Stuart, G. L., Moore, T. M., Ramsey, S. E., Kahler, C. W.:** Hazardous drinking and relationship violence perpetration and Victimization in women arrested for domestic violence. *J. Stud. Alcohol.*, 65, 2004, pp. 46–53.
5. **Testa, M., Quigley, B. M., Leonard, K. E.:** Does alcohol make a difference? Within-participants comparison of incidents of partner violence. *J. Interpers Violence*, 18, 2003, pp. 735–743.
6. **Walsh, C., MacMillan, H. L., Jamieson, E.:** The relationship between parental substance abuse and child maltreatment: findings from the Ontario Health Supplement. *Child Abuse Negl.*, 27, 2003, pp. 1409–1425.

Dodáno redakci: 22. 12. 2004

*Prim. MUDr. Karel Nešpor, CSc.
Psychiatrická léčebna Bohnice, Praha*

*PhDr. Ladislav Csémy
Psychiatrické centrum Praha*

Alkohol u seniorů

Nešpor K., Dragomirecká E., Csémy L.

Vzhledem ke stárnutí české populace nabývá tato problematika stále na větší aktuálnosti a důležitosti. Problémy působené alkoholem ve vyšším věku mají řadu specifík, z nichž některá zde zmíníme. Na základě zahraničních výzkumů lze říci, že zhruba dvě třetiny závislých seniorů bylo již závislých ve středním věku. Mnoho alkohol zneužívajících se ovšem důchodového věku nedožije, v prospektivní 29 let trvající studii Strandberga a spol. [8] činila mortalita mužů středního věku, kteří pili více než 249 g 100% alkoholu týdně, 37,6 %. Z těch, kdo pili zdrženlivě, zemřelo 26,7 %, z abstinentů 25 %. Přibližně jedna třetina na alkoholu závislých seniorů si ale závislosti vytvoří až v důchodovém věku [2]. V tom případě navazuje vznik závislosti často na zátěžovou životní událost (úmrtí blízkého člověka, odchod do důchodu apod.). Závislost tohoto typu bývá lépe léčitelná a je spojena s menším výskytem přidružených psychických poruch.

Specifické rysy problémů působených alkoholem u seniorů

- Problémy s alkoholem ve vyšším věku probíhají častěji skrytě, zejména u osaměle žijících důchodců. Proto doporučují Thibault a Maly [6] lékařům po problémech s alkoholem u seniorů aktivně pátrat, zejména pokud se u nich objevily časté pády, snížená péče o sebe, postižení paměti nebo odvykací stav.
- Alkohol ve vyšším věku s sebou v rostoucí míře přináší nebezpečí pádů a zlomenin s ohledem na častou osteoporózu. Zautcke a spol. [9] nikoliv překvapivě uvádějí, že u osob vyššího věku ovlivněných alkoholem je právě pád nejčastější příčinou úrazu.
- Alkohol pronikavě zvyšuje krevní tlak, a tedy i riziko cévních mozkových příhod.
- Alkohol také zhoršuje průběh mnoha ve vyšším věku častých nemocí. Kromě již výše zmíněného vysokého

krevního tlaku jsou to např. cukrovka, poruchy výživy, onemocnění slinivky břišní, jater i duševní poruchy (např. deprese, poruchy paměti, stavy zmatenosti).

- Alkohol vstupuje do rizikových interakcí s mnoha léky, které lidé důchodového věku často užívají, včetně většiny psychofarmak, analgetik a antihistaminik.
- Zdravý mozek má funkční rezervu, jinak řečeno, je schopen kompenzovat úbytek mozkové tkáně. Zneužívání alkoholu tuto funkční rezervu snižuje, a urychluje tak klinický průběh duševních poruch ve vyšším věku. Negativní účinky alkoholu na kognitivní funkce se navíc mohou sčítat s vlivy souvisejícími se stárnutím [3, 5].
- Horší snášenlivost alkoholu ve vyšším věku může někdy usnadňovat překonání problémů s alkoholem. Klesá také spotřeba alkoholu, což lze doložit tabulkou 1, která uvádí data z reprezentativního souboru pražské populace (Rámcový program, 4).

Časná intervence a léčba

Problémy působené alkoholem ve vyšším věku je třeba co nejdříve rozpoznat a léčit je. Prognóza závislých pacientů vyššího věku, kteří dobře spolupracují při léčbě, je příznivá [1]. Osvědčila se kognitivně-behaviorální terapie, podpůrná skupinová terapie (zvláště vhodná pro sociálně izolované pacienty), svépomocné organizace jako Anonymní alkoholici a rodinná terapie. Ve světě se lze setkat se specializovanými službami pro seniory, závislé na alkoholu, i když ani ve Spojených státech jejich počet nepostačuje pokrýt potřeby populace [7]. Výhodou těchto služeb je okolnost, že starší pacienti obvykle preferují pomalejší tempo práce ve skupině vrstevníků. Podávání disulfiramu je ve vyšším věku často spojeno s neúměrným rizikem, zatímco novější, ale bohužel i podstatně dražší, preparáty (naltrexon, akamprosát) jsou většinou použitelné i zde.